

EN HVERDAG MED FLØJTE OG TRILLEBØR

Lokumsrensning og kørsel med trillebør var nogle af fængselsbetjentenes betroede opgaver for hundrede år siden, men så var de til gengæld udstyret med to fløjter.

Af Kristian Westfall

Er du god til at køre trillebør? Kan du lide at gøre toiletter rene? Vil du helst ikke vide, hvornår du skal arbejde? Og er du fuldstændig ligeglad med tillæg? Så har vi jobbet til dig: Bliv fængselsbetjent!

Sådan kunne en stillingsannonce have lydt for hundrede år siden. Der er nemlig ikke meget sødsuppe-nostalgi over de skildringer, vi har om fængselsbetjentenes hverdag fra slutningen af 1800-tallet og frem til Anden Verdenskrig.

Både arbejdstid og arbejdsforhold hørte til en helt anden verden end i dag. Som fængselsbetjent boede man for eksempel på den anstalt, hvor man arbejdede.

Det berettede fængselsforbundets første formand Niels Jensen i Fængselsfunktionæren i 1942: "Så sent som i april 1896 fik dagstyrken hele sin kost på anstalten, hvor de opholdt sig hele dagen. Dog havde de fri kl. 9 aften til kl. 11 aften, hvorefter de skulle møde igen og gå i seng på anstaltens kaserne."

NYE BETJENTE

Hvis det ikke var afskrækkende, kunne opgaverne som fængselsbetjent måske være det. I 1914 skulle man blandt andet agere rengøringsmand og gartner på fængslets område, hvis man var nystartet fængselsbetjent.

Det fortalte den tidligere fængselsbetjent Holger Jensen i Fængselsfunktionæren i 1980: "Når man blev antaget som fængselsbetjent dengang, begyndte man med at arbejde uden for fængslet i parken og gartneriet, samt kørsel med trillebør og rensning af lokummer. Når man kom ind i fængslet og arbejdede som fløjpost, kunne man få delt tjeneste, for eksempel tre timers tjeneste og to timers fri, så fire timers tjeneste og tre timer fri og så videre."

Og fængselsbetjentenes nattevagter var noget mindre reguleret af fornuftige overenskomster, end de er i dag:

"For nattevagten var der ikke nogen form for ekstrabetaling. Vi havde også pligt til at sove på anstalten skiftevis uden betaling, uanset om man blev kaldt op og skulle gå udendørs vagt. Men vi havde et fast arbejde som statstjenestemænd," fortalte Holger Jensen.

KAP. 3

Hver måned i årets løb fortæller vi om de mennesker, visioner og magtkampe, der skabte et af Danmarks stærkeste fagforbund.

STUDENT OM DAGEN, BETJENT OM NATTEN

Hvis man kom ind fra gaden og blev ansat som fængselsbetjent, havde man titlen reservebetjent. Var man ambitiøs og vellidt, fik man muligheden for at uddanne sig til egentlig fængselsbetjent.

Det fortæller fængselsbetjent Jens Ingerslev til Fængselsfunktionæren i 1980. Han var ansat i Statsfængslet i Horsens:

"Jeg arbejdede som reservebetjent i to år og fik naturligvis de dårligste vagter. I 1923 blev jeg udtaget til at komme på betjentskole, der foregik på statsfængslet. Det var tilrettelagt sådan, at vi blev sat på nattevagt, og så gik vi i skole om eftermiddagen. Dette varede i seks uger. Jeg kan huske, at vi havde alle faste nattevagter. Vi fik noget mindre i løn, og vores uniformskapper var afkortet."

TIL DØDEN OS SKILLER

Som fængselsbetjent i 1920'erne havde betegnelsen fast arbejde en meget konkret betydning. Hvis man blev tildelt en post, var den nemlig for bestandigt – indtil træskoene blev stillet, og kasketten hængt på knage for sidste gang.

Tidligere overvagtimester Risager beskrev til fagbladet i 1986 forholdene i Statsfængslet i Vridsløselille, da han blev ansat i 1929.

"Jeg fik udleveret en kasket og en kittel, mens min uniform blev syet. Jeg skulle gå til oplæring i otte dage. Der var to gange 12 postbetjente, og når en betjent blev tildelt en fast post, var det på livstid."

Havde man derimod en midlertidig post, var man forpligtet til at beklæde den, indtil en ny reservebetjent blev fastansat. Det betød, at nogle gik nattevagt eller patrulje i terrænet rundt om fængslet i meget lang tid.

"Ham, der til dato har været mest uheldig, er Peter Olsen. Han måtte tage otte år om natten og syv år på terrænvagt," fortalte Risager.

Terrænvagter bar for øvrigt troppehjelme og slagsværd til skræk og advarsel for fanger med flugtplaner.

Der var lyspunkter, selvom arbejdsforholdene var hårde i begyndelsen af århundredet. Her ses et foto fra Arresthuset i Aarhus i december 1929. Arrestformand Jens Anton Andreasen og arrestbetjent August Sørensen har pyntet op med juletræer og guirlander.

TO FLØJTER

Hvor man i Vridsløselille var bevæbnet med sværd, var sikkerhedsudrustningen noget mindre skræmmende i Statsfængslet på Søbysøgård. Det fortalte Børge Larsen, der blev antaget som reservebetjent i maj 1942. Han mødte på Søbysøgård uden kendskab til stedet eller fængselsvæsenet. Som det første fik han udleveret to fløjter:

"Den almindelige signalføjte skulle bruges til at kalde fangerne sammen. Den anden – trillefløjten – måtte kun bruges ved undvigelse, og det skulle naturligvis helst undgås."

Bevæbnet udelukkende med de to fløjter blev han hurtigt sat på en alenevagt med et hold fanger. På trods af den ringe udrustning forløb det hele godt:

"Jeg var selvfølgelig noget betænkelig, da jeg allerede dagen efter helt alene blev sat til at holde opsyn med et hold fanger, som skulle ud for at pløje og harve. Heldigvis vidste de, hvordan det hele skulle være, og de lavede ikke numre, selv om de kunne se, at jeg var ny."

FÆNGSELSFORBUNDET FYLDER 100 ÅR

Landets fængselsbetjente har organiseret sig i et fælles fagforbund siden 1913. Det fejrer vi i Fængselsfunktionæren med at kigge tilbage på den faglige organisering på vores arbejdsplads.

Forbundets historie tegner et billede af Danmark bag murene, hvor forbundets medlemmer havde deres arbejde, men også et billede af Danmark uden for murene, hvor forbundet arbejdede sammen med den øvrige fagbevægelse for at demokratisere samfundet.

Artiklerne bygger på historikeren Søren Federspiels bog 'Fagligt fællesskab under forandring. Fængselsforbundet i Danmark 1913-2013', som udkommer senere i år.